

Smlouva o sociálním zabezpečení mezi Českou republikou a Mongolskem

Úvod

Smlouva o sociálním zabezpečení mezi Českou republikou a Mongolskem, podepsaná dne 20. 5. 2019 (dále jen „Smlouva“), **vstoupila v platnost dne 1. 3. 2023**. K její aplikaci byl sjednán prováděcí dokument – **Správní ujednání** k provádění Smlouvy o sociálním zabezpečení mezi Českou republikou a Mongolskem, které vstoupilo v platnost rovněž dne **1. 3. 2023** (spolu se Smlouvou). Oba smluvní dokumenty (Smlouva a Správní ujednání) jsou publikovány ve Sbírce mezinárodních smluv České republiky (dále „CR“) pod č. 10/2023 Sb. m. s. a č. 11/2023 Sb. m. s.

Jedná se historicky o první dvoustrannou prezidentskou smlouvu v oblasti sociálního zabezpečení uzavřenou mezi ČR a Mongolskem, která upravuje nároky z důchodového pojištění a posuzování příslušnosti k právním předpisům (příslušnost k pojištění).

Smlouva patří mezi standardní smluvní dokumenty tzv. proporcionálního typu s odchylkou v podobě teritoriálního prvku, který se týká dob získaných mongolskými občany v Československu (ČR) do 31. 12. 1995 na základě mezivládních dohod sjednaných mezi Československem (ČR) a Mongolskem ve smyslu přechodného ustanovení čl. 27 odst. 2 Smlouvy. Lze přitom vycházet z vyvratitelné právní domněnky, že pokud občan Mongolska získal v ČR doby výhradně před 1. 1. 1996 (zejména v 70. a 80. letech 20. století), jednalo se o činnost vykonávanou na základě těchto mezivládních dohod. Tyto doby bude hodnotit a přiznávat za ně důchod mongolská strana.

Nepředpokládá se, že zmíněným mongolským občanům vznikne nárok na český starobní důchod a pokud ano, tak pouze výjimečně, v těch případech, pokud by získali dobu pojištění v ČR i po datu 31. 12. 1995 a splnili by tak podmínku potřebné doby pojištění pro nárok na plný „solo“ důchod podle českých právních předpisů, tj. bez přihlídnutí k dobám pojištění v Mongolsku.

Doby pojištění získané po dni 31. 12. 1995 budou již hodnoceny proporcionálně na základě principu *lex loci laboris* (pojištění podle místa výkonu práce) tím smluvním státem, podle jehož právních předpisů byly získány, a který po splnění podmínek nároku za ně přizná důchod.

Smlouva vychází ze **4 základních principů**, které jsou obvyklé v moderních sociálních smlouvách i v koordinačních nařízeních Evropské unie a jimiž jsou:

- rovnost zacházení se státními příslušníky smluvních států,
- příslušnost k pojištění ve státě zaměstnání s přesně vymezenými výjimkami,
- sčítání dob pojištění získaných v obou státech pro vznik nároku na dávky (důchod),
- výplata (export) důchodů do druhého smluvního státu.

Osobní a věcný rozsah Smlouvy

Smlouva se vztahuje **bez ohledu na občanství na všechny osoby, které podléhají nebo podléhaly právním předpisům jednoho nebo obou smluvních států**, a také na další osoby, které od těchto osob odvozují svá práva.

Věcný rozsah Smlouvy je omezený, neboť upravuje pouze dávky důchodového pojištění (v ČR starobní, invalidní, vdovský, vdovecký a sirotčí důchod, v Mongolsku důchody poskytované z fondu důchodového pojištění a z fondu pojištění proti pracovním úrazům a nemocem z povolání), dále stanoví pravidla pro určení příslušnosti k právním předpisům

a upravuje placení pojistného na sociální zabezpečení, příspěvek na státní politiku zaměstnanosti a pojistné na veřejné zdravotní pojištění v ČR a placení pojistného na sociální pojištění v Mongolsku. Smlouva se nevztahuje na nemocenské pojištění, na dávky při pracovních úrazech a nemocech z povolání a na dávky v nezaměstnanosti.

Smlouva standardním způsobem upravuje určení příslušnosti k právním předpisům, tj. skutečnost, že výdělečně činná osoba (včetně OSVČ), krytá Smlouvou, bude podléhat pojištění toho státu, v němž má místo výkonu výdělečné činnosti, zabraňuje vyloučení osoby z pojištění, anebo případnému dvojímu pojištění ze stejné pracovní činnosti. Stanoví pravidla pro tzv. vyslané pracovníky, kteří podléhají právním předpisům vysílajícího státu, pokud doba jejich vyslání nepřekročí 5 let. Umožňuje i odchylky (výjimky) z pravidla pojištění podle místa výkonu práce a pravomoc v povolování výjimek svěřuje příslušným úřadům (ministerstvům), příp. určeným orgánům smluvních stran (pověřeným institucím).

Formuláře

Pro provádění Smlouvy smluvní strany navrhly a vzájemně odsouhlasily bilaterální dvojjazyčné česko – mongolské formuláře. Každá smluvní strana používá vlastní sadu formulářů označených CZ/MN, resp. MN/CZ, které vychází z podoby používané v Evropské unii a kromě žádosti o důchod (CZ/MN 202 a MN/CZ 202) jsou všechny zrcadlové.

Potvrzování příslušnosti k právním předpisům

Smlouva stanoví, že osoby zaměstnané na území jednoho smluvního státu podléhají, pokud jde o toto zaměstnání, pouze právním předpisům tohoto smluvního státu. To platí analogicky i u OSVČ. Základní pravidlo pojištění podle místa výkonu práce (**lex loci laboris**) se nepoužije zejména u tzv. vyslaných pracovníků, tj. osob zaměstnaných na území jednoho smluvního státu, které jsou dočasně vyslány svým zaměstnavatelem se sídlem na území tohoto státu k provedení určité práce ve prospěch vysílajícího zaměstnavatele na území druhého smluvního státu. Uvedené základní pravidlo se nepoužije ani u vyslaných OSVČ. Tito vyslaní pracovníci budou nadále podléhat právním předpisům o sociálním zabezpečení prvního smluvního státu za předpokladu, že doba vyslání nepřesahuje 5 roků. Pravidlem pojištění podle místa výkonu práce se neřídí ani další kategorie osob, jako jsou diplomaté, členové posádky námořních lodí, osoby pracující v letecké, železniční nebo automobilové mezinárodní dopravě, státní úředníci a osoby jim postavené na roveň – jejich pojištění je stanoveno přímo Smlouvou.

V případě vyslání zaměstnance nebo OSVČ z ČR do Mongolska se pro osvědčení skutečnosti, že vyslaný zaměstnanec nebo vyslaná OSVČ podléhá i nadále právním předpisům ČR jako vysílajícího státu, používá:

- **formulář CZ/MN 101 - „Potvrzení o příslušnosti k právním předpisům“.**

O vystavení tohoto formuláře se žádá prostřednictvím tiskopisu ČSSZ [„Společná žádost zaměstnance a zaměstnavatele o vystavení potvrzení o příslušnosti k právním předpisům sociálního zabezpečení“](#) a v případě OSVČ prostřednictvím formuláře ČSSZ [„Žádost OSVČ o vystavení potvrzení o příslušnosti k právním předpisům sociálního zabezpečení“](#). Žádost se předkládá místně příslušné OSSZ.

Smlouva dále umožňuje příslušným úřadům nebo institucím obou smluvních stran po vzájemné dohodě stanovit **výjimky** z ustanovení o příslušnosti k právním předpisům, a to na základě společné žádosti zaměstnance a zaměstnavatele nebo žádosti OSVČ. Ke schválení výjimky je na české straně příslušná ČSSZ, oddělení mezinárodních pojistných vztahů, Krížová 25, 225 08 Praha 5 a na mongolské straně Všeobecný úřad pro sociální pojištění,

Ulánbátar. O povolení výjimky z příslušnosti k mongolským právním předpisům se žádá prostřednictvím tiskopisu ČSSZ „[Společná žádost zaměstnance a zaměstnavatele o vystavení potvrzení o příslušnosti k právním předpisům sociálního zabezpečení](#)“ nebo tiskopisem „[Žádost OSVČ o vystavení potvrzení o příslušnosti k právním předpisům sociálního zabezpečení](#)“. Žádost se předkládá místně příslušné OSSZ, která ji po provedení všech potřebných administrativních úkonů postoupí ústředí ČSSZ k vyřízení. ČSSZ žádost posoudí, případně došetří. Pokud k žádosti zaujme kladné stanovisko, požádá příslušnou mongolskou instituci o souhlasné stanovisko k udělení výjimky z mongolských právních předpisů.

Důchodové pojištění

V oblasti důchodového pojištění Smlouva zakotvuje standardní princip sčítání dob pojištění pro vznik nároku na důchod a jeho přiznání a stanoví, že výsledná výše důchodu odpovídá době pojištění získané podle právních předpisů daného smluvního státu (**princip proporcionality**) – viz i dále. Smlouva také standardně zaručuje vzájemnou výplatu důchodů mezi smluvními státy bez administrativních srážek anebo krácení a umožňuje výplatu důchodů z prvního smluvního státu i do třetího státu za stejných podmínek jako občanům prvního smluvního státu, kteří bydlí mimo území smluvních států.

Získá-li osoba celou dobu pojištění potřebnou pro vznik nároku na důchod v jednom ze smluvních států, vypočte jí tento stát důchod výhradně podle svých právních předpisů (**tzv. plný „solo“ důchod**). Obě strany provedou i v tomto případě srovnávací výpočet tzv. dílčího důchodu, který by pojištěnci náležel podle Smlouvy, a přiznají mu vyšší z těchto důchodů.

V případě, že doba pojištění získaná podle právních předpisů jednoho smluvního státu nebude dostačující pro vznik nároku na důchod, budou se brát pro nárok v úvahu i doby pojištění, které osoba získala ve druhém smluvním státě (**princip sčítání dob pojištění**), za předpokladu, že se tyto doby časově nepřekrývají. Každý ze smluvních států poté přizná a bude vyplácet důchod ve výši odpovídající době pojištění získané na jeho území (**tzv. dílčí důchod**). Nedosahuje-li doba pojištění v jednom smluvním státě alespoň 1 rok (12 měsíců) a nevznikne-li na základě takto krátké doby pojištění nárok na důchod výhradně podle jeho právních předpisů, instituce tohoto smluvního státu důchod nepřizná. Dobu pojištění kratší jednoho roku pak započte instituce druhého smluvního státu, jakoby se jednalo o dobu pojištění získanou podle jeho právních předpisů.

Pro stanovení nároku na důchod se přihlédne i k dobám pojištění získaným podle právních předpisů obou smluvních států před vstupem Smlouvy v platnost, tj. do 28. 2. 2023. Přitom platí odchylka, uvedená v Úvodu této informace, že doby v Československu (ČR) získané do 31. 12. 1995 mongolskými občany v čs. organizacích na základě mezivládních dohod sjednaných bývalým Československem (ČR), týkající se přípravy na povolání (učebního poměru, studia na SŠ a VŠ) a dočasného zaměstnávání za účelem zvýšení kvalifikace, se považují za mongolské doby pojištění, s výhradou případů, pokud by tyto doby spolu s dalšími dobami českého pojištění umožnily přiznat český důchod výlučně na základě českých dob pojištění (tzv. „solo“ důchod).

Vzhledem k tomu, že část mongolských občanů pracovala v bývalém Československu na základě výše zmiňovaných mezivládních dohod na území dnešní Slovenské republiky (SR) pro zaměstnavatele, který měl ke dni 31. 12. 1992 sídlo v SR, je nutné neprve posoudit, zda lze tyto doby zaměstnání považovat ve smyslu čl. 20 Smlouvy mezi Českou republikou a Slovenskou republikou o sociálním zabezpečení, publikované pod číslem 228/1993 Sb., za české doby a v kladném případě se teprve následně budou hodnotit podle pravidel uvedených ve Smlouvě, s přihlédnutím k jejímu čl. 27 odst. 2. Pokud by se jednalo o dobu zaměstnání před 31. 12. 1992 pro zaměstnavatele, který měl k tomuto dni sídlo na území SR,

čl. 27 odst. 2 Smlouvy se nepoužije (ČSSZ tuto dobu nebude došetřovat ani ji potvrzovat mongolskému nositeli pojištění).

Podání žádosti o důchod podle Smlouvy

I. Žádost o důchod z Mongolska podaná žadatelem s bydlištěm v České republice

Žádost o mongolský starobní, invalidní a pozůstalostní důchod je možné podat přímo v ČR, prostřednictvím místně příslušné OSSZ. Žádost se podává na formuláři **CZ/MN 202 „Žádost o důchod z Mongolska“**. Žadatel by měl předložit, kromě standardních dokladů vyžadovaných při sepisování žádosti výhradně z českého důchodového pojištění, též doklady, které osvědčují dobu zaměstnání (pojištění) v Mongolsku, a to v originále, anebo v ověřené kopii (např. pracovní smlouvu, potvrzení zaměstnavatele, doklad o pojištění od mongolského nositele pojištění apod.) Nemá-li ji žadatel k dispozici, vyplní doby pojištění získané v Mongolsku přímo do formuláře **CZ/MN 202**. Formulář žádosti spolu s připojenými doklady OSSZ postoupí ČSSZ v Praze, která zajistí vyhotovení potvrzení o dobách pojištění v ČR na formuláři **CZ/MN 205**, případně provede další administrativní úkony a opatření a odešle žádost spolu s potřebnými doklady k posouzení a vyřízení mongolskému nositeli pojištění, kterým je Všeobecný úřad pro sociální pojištění, Ulánbátar. O vyřízení žádosti o důchod z Mongolska bude žadatel vyrozuměn rozhodnutím mongolského nositele pojištění resp. jeho regionálního pracoviště a rozhodnutí bude doručeno na adresu žadatele uvedenou ve formuláři CZ/MN 202.

V případě, že žadatel podá žádost pouze o český důchod (o důchod z Mongolska nežádá např. z důvodu, že jej již pobírá, příp. nesplňuje věkovou či jinou podmínku nároku na mongolský důchod), pracovník OSSZ vyplní v příslušné aplikaci žádost o český důchod a žadatel vyplní formulář **CZ/MN 207 „Žádost o potvrzení mongolských dob pojištění“**, ve kterém uvede, jaké doby pojištění v Mongolsku získal. Tento formulář ČSSZ zašle mongolskému nositeli pojištění a požádá jej, aby na jeho základě potvrdil doby pojištění získané v Mongolsku, které jsou potřebné pro přiznání a výpočet českého důchodu podle Smlouvy.

II. Žádost o důchod z České republiky podaná žadatelem s bydlištěm v Mongolsku

Žádost o český důchod je možné podat přímo v Mongolsku na formuláři **MN/CZ 202 „Žádost o důchod z České republiky“** u mongolského nositele pojištění, kterým je regionální pracoviště Všeobecného úřadu pro sociální pojištění, který dále vystaví potvrzení o době pojištění v Mongolsku na formuláři **MN/CZ 205** a zašle oba formuláře s případnými dalšími doklady Všeobecnému úřadu pro sociální pojištění v Ulánbátaru, který zajistí další potřebné administrativní úkony a postoupí žádost ČSSZ k vyřízení. Formulář **MN/CZ 202 „Žádost o důchod z České republiky“** by měl být dostupný na webových stránkách mongolského nositele pojištění a rovněž na ePortálu ČSSZ, ve skupině formulářů označené „Mezinárodní smlouvy – Důchodové pojištění“.

Výplata důchodů

Smlouva stanoví, že vzájemná výplata důchodů mezi smluvními státy se uskutečňuje přímo oprávněným osobám a to ve volně směnitelných měnách. Výplata důchodu z ČR do Mongolska bude zajištěna bezhotovostním platebním stykem prostřednictvím České národní banky v Praze v součinnosti s příslušnou korespondenční bankou (bankami) v zahraničí.

Klientům s bydlištěm v Mongolsku může být český důchod, jak je to obvyklé i u jiných smluv, vyplácen:

- a) na účet příjemce vedený u banky v zahraničí (v Mongolsku),
- b) na účet příjemce nebo jeho manžela/ky vedený u banky v ČR v české měně (Kč).

Výplata důchodu do Mongolska se bude provádět vždy po předchozím zaslání tiskopisu „**Potvrzení o žití**“, který musí být vlastnoručně podepsán poživatelem důchodu (nebo jeho opatrovníkem), opatřen datem a jeho vlastnoruční podpis musí být úředně ověřen úřadem (institucí), který(á) je k tomu zmocněn(a) podle mongolských právních předpisů, příp. českým velvyslanectvím (konzulátem) v Mongolsku, anebo územním pracovištěm Všeobecného úřadu pro sociální pojištění.

Kontakty na pověřené instituce a styčná místa

V České republice

Česká správa sociálního zabezpečení a její regionální pracoviště

Křížová 25
225 08 Praha 5
Česká republika
www.cssz.cz

- pro dávky důchodového pojištění (starobní, invalidní, vdovský, vdovecký a sirotčí důchod);
- pro placení pojistného na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti.

V Mongolsku

Všeobecný úřad pro sociální pojištění a jeho regionální pracoviště

General Authority for Social Insurance
Нийгмийн даатгалын ерөнхий газар

Baga toiruu 13/1, 4th khoroo
Chingeltei district,
Ulaanbaatar 211238
Mongolia

<https://www.ndaatgal.mn>

- pro výběr pojistného na povinné sociální pojištění
- pro přiznání a výplatu důchodů poskytovaných z fondu důchodového pojištění a z fondu pojištění proti pracovním úrazům a nemocem z povolání